

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 244/2023 rd

Svar på skriftligt spørgsmål om att utvidga beståndsvårdande jakt på varg

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 244/2023 rd undertecknat av riksdagsledamot Milla Lahdenperä /saml:

När ska vi fastställa ett gränsvärde för vargar enligt Sveriges plan, alltså ”170 vargar är tillräckligt, 300 är för många”, liksom riktlinjen som Sveriges landsbygdsminister Peter Kullgren dragit upp,

hur kommer Finland att främja det förslag som EU-kommissionen framfört,

kan regeringen inrätta en sakkunniggrupp för att säkerställa den juridiska grunden för beståndsvårdande jakt på varg,

är vi beredda att agera innan personskador uppstår,

vill vi ytterligare minska den fysiska aktiviteten och vistelsen utomhus för barn på landsbygden genom att öka antalet vargar samt öka kommunernas underskott i kassan med transporter på grund av vargar, och

vore det möjligt för staten att till barn i områden där vargar förekommer tätt skaffa personliga larmanordningar som kunde skrämja bort vargarna med ett högt ljud?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Vid jord- och skogsbruksministeriet följer och verkställer vi politiken för stora rovdjur enligt riktlinjerna i regeringsprogrammet. Enligt regeringsprogrammet: ”Rovdjurspolitiken ska skötas på ett sätt som också beaktar social hållbarhet. Stamvårdande jakt på stora rovdjur tryggas genom lagstiftningen. Det arbete som redan inletts för att möjliggöra stamvårdande jakt på varg fortsätter i enlighet med riksdagens beslut.”

Vid jord- och skogsbruksministeriet förstår vi att vargar orsakar såväl ekonomiska förluster för husdjursgårdar i form av skador som orsakas av vargar som oro för dem som arbetar inom branschen. Vidare väcker vargarnas närvaro och de skador de orsakar förstäligt nog rädsla och oro hos människorna i områdena där vargar förekommer. Det är viktigt att medborgarnas bekymmer bemöts på ett ansvarsfullt sätt. Jord- och skogsbruksministeriet anser det vara viktigt att de vargrelaterade utmaningarna löses genom många olika åtgärder.

För närvarande är vargen i Finland en strikt skyddad art utanför renskötselområdet enligt bilaga IV till rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (habitatdirektivet). Därför förväntas Finland skydda vargen och förbjuda jakt på varg.

Habitatdirektivet tillåter medlemsstater att avvika från det strikta skyddssystemet, förutsatt att det inte finns någon annan lämplig lösning för att uppnå ett visst mål. De vanligaste målen som undantagen syftar till är att undvika allvarlig skada enligt artikel 16.1 b och anledningar som gäller allmän säkerhet eller andra tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse enligt artikel 16.1 c. För dessa tillstånd används i Finland termen ”skadebaserad dispens”. Undantag från det strikta skyddet kan också göras med stöd av artikel 16.1 e i habitatdirektivet. Direktivet ger inte någon konkret grund för användningen av denna undantagsgrund, utan överläter det till medlemsstaten. För dessa används termen ”stamvårdande dispens”. EU-domstolen förutsätter ett klart mål och vetenskapliga grunder för dispenser för stamvårdande jakt på varg. Målet för den stamvårdande jakten ska anges i förväg och får inte överlappa skadebaserade dispenser. Beslutsfattaren ska dessutom grunda dispensens inverkan på bevarandestatusen på rigorösa vetenskapliga bevis. Stamvårdande jakt på varg är möjlig i Finland endast om Finlands viltcentral kan motivera ett godkänt mål vid tillämpningen av artikel 16.1 e i habitatdirektivet.

Enligt regeringsprogrammet har jord- och skogsbruksministeriet utfärdat ministeriets förordning om maximiantalet dispenser som kan beviljas för att avvika från fredningen av varg. Vargförordningen tillåter 28 dispenser för jakt på varg utanför renskötselområdet under jaktåret 2023–2024. Förordningen möjliggör beviljande av dispenser även med stöd av artikel 16.1 e i habitatdirektivet alltså på så kallade stamvårdande grunder. Egentliga beslut om dispenser fattas av Finlands viltcentral på grundval av en prövning från fall till fall. Fram till den 22 december 2023 lämnades sex ansökningar om beståndsvårdande jakt till Finlands viltcentral. Ansökningarna härrör från Österbotten, Satakunta och Egentliga Finland, alltså områden där vargar förekommer tätt. Finlands viltcentral har fattat beslut om avslag på alla dessa ansökningar. Besluten om avslag på ansökan om dispens med motiveringar uppdragar behov av att utveckla dispenssystemet. Jord- och skogsbruksministeriet kommer inom kort att inrätta en arbetsgrupp för att överväga nationella åtgärder genom vilka en vargpolitik enligt regeringsprogrammet kan främjas. Situationen är inte tillfredsställande.

Den stamvårdande jakten på varg i Finland är på ett avgörande sätt kopplad till EU:s politik för stora rovdjur och det nationella handlingsutrymmet är ytterst snävt. För att vi i enlighet med regleringsprogrammet ska kunna trygga stamvårdande jakt på stora rovdjur genom lagstiftningen bör vi i första hand få björnen, lodjuret och vargen överförda till bilaga V till habitatdirektivet. Särskilt i fråga om björn och lodjur finns det obestridligen starka grunder för detta, eftersom stammarna av båda arterna har en gynnsam bevarandestatus och har fördubblats under Finlands EU-medlemskap. Vid jord- och skogsbruksministeriet påverkar vi kommissionen aktivt för att den ska inleda ett förfarande enligt artikel 19 för att ändra bilagorna till habitatdirektivet i fråga om stora rovdjur i Finland eller i vidare bemärkelse i den boreala naturgeografiska zonen.

Den 20 december meddelande kommissionen att den kommer att lämna ett förslag till rådet om att ändra vargens skyddsstatus från en strikt skyddad art till en skyddad art, på grundval av en varganalys inom EU. Jord- och skogsbruksministeriet anser att förslaget är mycket välkommet. Även om förslaget gäller vargen, är det för Finland viktigt att påverka EU-lagstiftningen även vad gäller andra stora rovdjur. Förslaget ger dock hopp om att det kan vara möjligt att lösa utmaningar som hänför sig till EU-lagstiftningens politik för stora rovdjur. Jord- och skogsbruksministeriet kommer att fortsätta att aktivt påverka EU och främjar nationella åtgärder.

Av kommissionens analys framgår det att vargstammen ökat betydligt under de senaste två årtiondena och att vargar påträffas på ett allt större område. I EU lever över 20 000 vargar. Det framgångsrika skyddets främsida är de ökade skadorna orsakade av varg i synnerhet på husdjur samt det hot som upplevs på grund av vargars närvaro. Om medlemsstaterna stöder kommissionens förslag, kommer ärendet att lämnas vidare till den ständiga kommittén för Bernkonventionen, varefter den går tillbaka till kommissionen och kan leda till en uppdatering av habitatdirektivet.

Bland annat Finlands jägarförbund har förslagit att det i Finland antingen i lagstiftning eller av regeringen eller riksdagen bör fastställas miniminivåer för stora rovdjur på samma sätt som i Sverige. I Sverige har referensvärden utarbetats som internationellt vetenskapligt arbete som regeringen har fastställt. Referensvärdet för en gynnsam bevarandestatus för vargpopulationen i Skandinavien anses vara cirka 340 individer, varav Sveriges andel har fastställts som 300 individer och Norges andel som 40 individer. I Finland har inverkan på bevarandestatusen tidigare beaktats med ministeriets kvotförordningar och Naturresursinstitutets scenariomodeller. EU-domstolen har konstaterat att detta är ett godtagbart förfarande som Finland bör iaktta även framöver, eftersom referensvärden som fastställts på andra än vetenskapliga grunder inte är av betydelse då grunder för undantag från skydd bedöms. Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har ännu inte bedömt inverkan av Finlands undantag på en gynnsam bevarandestatus. Högsta förvaltningsdomstolen konstaterar att det faktum att jakten i praktiken inte hade haft en negativ inverkan på bevarandestatusen för ifrågavarande art saknar betydelse i detta avseende (HFD:2022:48). För närvarande har domstolarna således inte godkänt något mål för beståndsvårdande jakt, varför det inte varit nödvändigt att undersöka inverkan på bevarandestatusen.

Högsta förvaltningsdomstolens tolkningslinje om undantag från fredning har åtstramats betydligt under de senaste åren och man kan inte se tecken på att tolkningslinjen skulle göras lindrigare, om inte statusen för stora rovdjur ändras i bilagorna till habitatdirektivet.

Förekomsten av varg har under de senaste åren i allt större grad fokuserats till väst. Det finns särskilt tätt med vargrevir i sydvästra Finland, som även med hänsyn till invånare är tätt befolkat. I sydvästra Finland finns det även relativt mycket föda för vargar, eftersom det på området till exempel finns vitsvanshjortar. Husdjursskador som vargar orsakar fördelas till olika delar av landet utanför renskötselområdet.

Det är möjligt att ansöka om stöd och råd för förebyggande av skador orsakade av varg av Finlands viltcentral, som på ansökan till exempel kan ge material för stängsel för att skydda husdjur mot stora rovdjur. Jord- och skogsbruksministeriet beviljar Finlands viltcentral årligen ca 500 000 euro för att avvärja rovdjursskador. Med anslaget har i huvudsak stängsel mot stora rovdjur upphandlats, men anslaget används även för att finansiera försöksverksamhet. För närvarande saknas erfarenheter av hur effektiva personliga ljudskrämmor är i att driva bort vargar. För närvarande har finansiering inte anvisats till sådana upphandlingar.

Det är viktigt att man regionalt informerar om vargsituationen och erbjuder gårdarna med husdjur i området stöd för att förebygga skador. I sydvästra Finland liksom på andra håll i Finland har man grundat regionala revirsarbetsgrupper som koordineras av Finlands viltcentral. Grupperna har i uppgift att bland annat skapa en helhetsbild av vargsituationen i området och planera åtgärder samt stöda genomförandet av dem. Även Finlands viltcentrals regionkontor erbjuder rådgivning i frågor som gäller vargar med beaktande av regionala och lokala särdrag.

Husdjurs- och hundskador som orsakats av vargar, liksom av andra stora rovdjur, ersätts numera till fullt belopp och direkt efter att ersättningsansökan godkänts enligt viltskadelagen (105/2009). I situationer där vargar orsakar särskilt betydande skador och förebyggande åtgärder inte hjälper tillräckligt, kan vargen dödas med en skadebaserad dispens som beviljas av Finlands viltcentral.

I förvaltningsplanen för vargstammen (2019) tog man i bruk en tabell med fyra steg med vilken man fastställer beteende hos vargar som inte längre är skygga för människan. I förvaltningsplanen presenteras konkreta verksamhetströsklar för både polisen och Finlands viltcentral i situationer där vargens beteende orsakar fara eller utgör ett hot.

Polisstyrelsen har fastställt den i januari 2022 uppdaterade anvisningen om polisens behörighet och riktlinjer för verksamhet i situationer som gäller stora rovdjur och vildsvin. Enligt 2 kap. 16 § i polislagen (872/2011) har en polisman rätt att ta fast och som en sista utväg avliva ett djur som orsakar fara för människors liv eller hälsa eller betydande skador på egendom eller allvarligt äventyrar trafiken.

I situationer som försämrar den allmänna säkerheten och som inte är direkta med tanke på tillämpningen av polislagen, men som ändå är återkommande, har Finlands viltcentral behörighet att bedöma situationen och agera under de förutsättningar som föreskrivs i jaktlagen. Från Finlands viltcentral kan man till exempel ansöka om en så kallad säkerhetsbaserad dispens för att fördriva eller döda varg. Det finns alltså praxis med skadebaserad dispens, men praxisen är för närvarande inte särskilt smidig. Till exempel i fjol lyckades man med dispenspraxisen avlägsna endast en varg som orsakade skada. Vid det tillfälle som ordnades för intressentgrupper i slutet av oktober fördes en preliminär diskussion om att göra praxisen för dispens smidigare, men frågan måste diskuteras vidare på ett mer aktivt och målinriktat sätt än tidigare. I januari startar vid ministeriet en arbetsgrupp för att främja stamvårdande jakt och tryggheten av smidigare praxis för skadebaserad dispens.

Helsingfors 11.1.2024

Jord- och skogsbruksminister Sari Essayah